

KÖNSORGANEN

■ Till skillnad från nästan alla andra organ är könsorganen hos män och kvinnor väldigt olikartade. Könsorganen garanterar att arten förs vidare, men även kroppsdelar utan betydelse för fortplantningen skiljer könen åt.

Vid den könliga fortplantningen smälter en manlig sädescell och en kvinnlig äggcell samman och utvecklas till en ny individ. Det är en ytterst komplicerad process, som samtidigt är avgörande för att föra arten vidare. Därför har kroppen investerat i en lång rad organ, som i stort sett enbart tjänar detta enda syfte. Mannen spelar den minsta rollen i fortplantningen, eftersom han bara behöver bidra med en sädescell, medan kvinnan både skall leverera en äggcell och bära fostret genom dess utveckling.

På grund av könets roller i fortplantningen har män och kvinnor helt olika könsorgan. En del av dem sägs vara homologa, det vill säga att de har samma utvecklingsmässiga ursprung och fyller jämförbara syften. Det handlar framför allt om äggstockar och testiklar, som båda producerar könsceller respektive könshormoner. Det gäller också klitoris och penis, som trots en stor storleksskillnad har bildats utifrån samma vävnad i fostret och har flera gemensamma funktioner. Faktum är att de flesta manliga könsorgan finns även i kvinnliga versioner, medan många av kvinnans könsorgan – till exempel livmodern – är högt specialiserade och inte förekommer hos mannen.

Ett antal sjukdomar är nära förknippade med könsorganen. Könssjukdomar angriper inte nödvändigtvis själva könsorganen, men smittar via organen i samband med samlag, när slemhinnorna på penis samt i slidan eller anus kommer i närtkontakt med varandra. Hiv (som orsakar aids) är en av de mest fruktade könssjukdomarna, men andra sjukdomar, som är betydligt vanligare, kan också vara obehagliga och svåra att bli av med. Herpes på könsorganen ger en livslång infektion, som drabbar omkring 20 procent av befolkningen, medan i stort sett alla kvinnor och många män någon eller flera gånger i livet upplever besvärande svampinfektioner i slidan eller på penis. Bland de sjukdomar som drabbar könsorganen, men inte smittar via dem, finns flera olika former av cancer i till exempel prostata, testiklarna, äggstockarna, livmodern eller livmoderhalsen. Den sistnämnda cancerformen är speciell, eftersom den orsakas av ett så kallat humant papillomvirus som kan överföras vid samlag. ■

SAMLAG

Vid samlaget sker ett antal fysiologiska förändringar hos båda parter. Pulsen stiger, andningen ökar, och blod pumpas ned till de yttre könsorganen – penis, blygdläppar, slida och klitoris – som växer och blir känsligare för beröring.

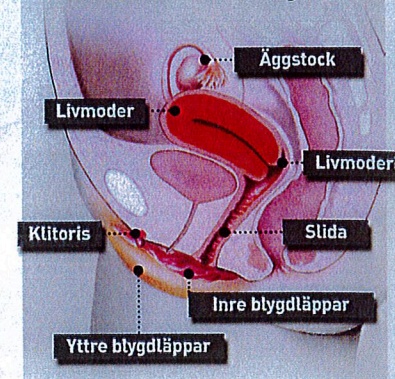
KVINNANS KÖNSORGAN

De centrala delarna av kvinnans könsorgan är äggstockarna och livmodern. Äggstockarna motsvarar mannens testiklar, och det är där könscellerna – äggen – samt könshormonerna bildas. De båda äggstockarna liknar små blommor, och de sitter i var sin sida i övre delen av underlivet.

När ett ägg mognar och lossnar från äggstocken för en äggladare ägget till livmodern, som hyser fostret, medan det utvecklas. Livmodern är ett ihåligt organ med muskulösa väggar, som kan pressa ut barnet vid födseln. Under livmodern sitter slidan, som i regel är cirka åtta centimeter lång. Slidväggen är muskulös, och om kvinnan blir sexuellt upphetsad, utvidgar den sig ytterligare. En rad körtlar vid livmoderhalsen och slidöppningen utsöndrar ett sekret, som håller slidan fuktig under samlag. Runt slidöppningen sitter de yttre och inre blygdläpparna, och överst finns klitoris. ■

INRE OCH YTTRE KÖNSDELAR

Kvinnans inre könsdelar är viktiga för befruktningen och graviditeten, medan de yttre – slida, blygdläppar och klitoris – har sin funktion under samlaget.



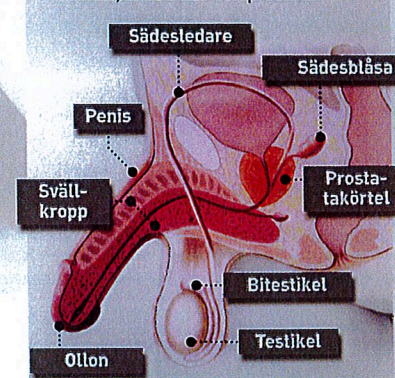
MANNENS KÖNSORGAN

Mannens primära könsorgan, penis och testiklar, sitter utvändigt på kroppen och tillhör de mest karakteristiska dragen hos en man. Testiklarna sköter produktionen av könscellerna – sädescellerna – samt könshormonet testosteron. Hos små pojkar ligger testiklarna i bukhålan, men i början av puberteten vandrar de ned i pungen, som hänger ned från skrevet. Där kan testiklarna hålla en temperatur, som är ett par grader lägre än den normala kroppstemperaturen, vilket har betydelse för spermas livsduglighet. De nybildade sädescellerna transporteras till bitestiklarna, som ligger ovanpå varje testikel, och där mognar de och förvaras.

När mannen får utlösning, pressas sädescellerna genom sädesledaren upp till prostatakörteln, där de blandas med en mjölkvit sädesvätska. Den pressas därefter ut genom urinröret med hjälp av rytmiska sammandragningar i musklerna. ■

PENIS OCH SPERMAPRODUKTION

Penis är uppbyggd av tre långsmala vävnader, som omger urinröret och säkrar erektionen. Spermia bildas i testiklar, bitestiklar och prostata.



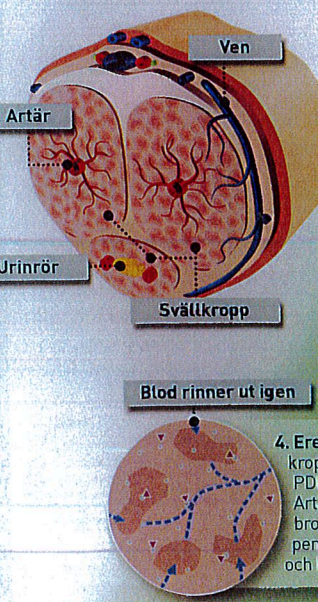
EREKTIONENS KEMI

Erektion uppstår när penis fylls med blod, som inte kan strömma ut igen. Blodet rinner in i de så kallade svällkropparna, som sträcker sig i hela penis längd. Biokemiskt sett spelar signalsubstansen cGMP en avgörande roll för erektionens början och slut.



TVÄRSNITT AV PENIS

SIGNALÄMNET
▲ Kväveoxid
● Enzym
● cGMP
▲ PDE5



Även djur har sex för nöjes skull

I människans värld är sex inte bara till för att säkra att arten förs vidare. Det är även något som binder människor samman i sociala relationer – till exempel som partners eller makar. Man har först på senare år fått upp ögonen för att det samma gäller för en rad djurarter. Så lunda har till exempel våra nära släktingar bonoboerna – även kallade dvärgschimpanser – ofta sex med varandra i flocken, även med individer av samma kön. Det löser stridigheter och stärker de sociala banden.



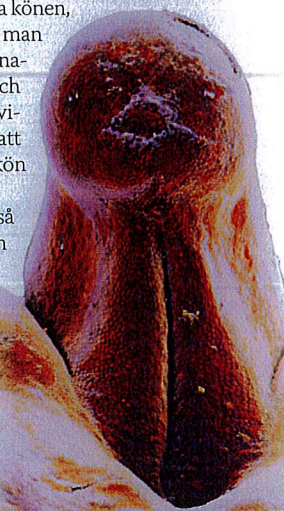
Hos bonoboerna är sex i lika hög grad ett sätt att knyta sociala band och lösa konflikter som ett verktyg för fortplantning.

PENIS HÄRRÖR FRÅN EN KLITORIS

Kvinnans klitoris liknar i utveckling och funktion mannens penis. Den bildas av samma vävnad i det lilla fostret fyra veckor efter befruktningen. Vävnaden växer och bildar en utbuktning, vars celler är känsliga för det manliga könshormonet, testosteron. Omkring åtta veckor efter befruktningen skiljer hormonproduktionen sig åt hos de båda könen, och redan en vecka senare kan man ana de första skillnaderna i vävnadens utveckling hos pojkar och flickor. Sexton veckor in i graviditeten är skillnaden så stor att man kan bestämma barnets kön på en ultraljudsskanning.

Penis och klitoris delar också vissa funktioner, då båda kan stimuleras till erektion och orgasm. ■

Könsdelar hos ett flickfoster på 9–10 veckor liknar en penis. Det runda huvudet bildar klitoris, och den smala fördjupningen blir slidöppningen.



SEKUNDÄRA KÖNSKARAKTERISTIKA

Till skillnad från hos mannen är kvinnans primära könsorgan dolda i kroppen. Trots det är det lätt att se skillnad på könen, eftersom de båda har en rad så kallade sekundära könskaraktistika.

Hos kvinnan omfattar de bland annat de inre och yttre blygdläpparna samt klitoris. Även om de alla spelar en roll under samlaget, är de inte nödvändiga för befruktningen och graviditeten. Några av de övriga sekundära könskaraktistika är tydligare. Kvinnan har bröst, breda höfter och större skinkor än mannen, som å andra sidan normalt är längre och har bredare axlar, skäggväxt samt ett tydligt adamsäpple. De flesta sekundära könskaraktistiska utvecklas först i puberteten. ■

Könen skiljs åt genom könsorganen. Även andra områden på kroppen är olika. Det verkar attraherande på det motsatta könet.

